

פרשת ואתחנן

ג', כ"ה. **אעברה נא ואראה את הארץ הטובה אשר בעבר הירדן וגו'.**

הנה¹ חז"ל אמרו במסכת סוטה [נדף י"ד ע"א]: מפני מה נתאוה משה ליכנס לארץ ישראל וכי לאכול מפריה הוא צריך או לשבוע מטובה הוא צריך אלא כך אמר משה הרבה מצוות נצטוו ישראל ואין מתקיימין אלא בארץ ישראל אכנס אני לארץ כדי שיתקיימו כולן על ידי, עיי"ש. לכאורה יש לנו להבין את קושית חז"ל: מפני מה נתאוה משה וכו', הא מוטל עליו לקיים מצות ישוב ארץ ישראל, וא"כ משום זה לבד ירצה הוא ליכנס. ואפשר דסברי דמצות ישוב ארץ ישראל אפשר לקיים גם על ידי עבר הירדן². ואולי יש להוכיח מזה כי מצות ישוב ארץ ישראל אינה אלא למי שיש לו חלק ונחלה בארץ ישראל, וכיון שבני לוי לא היה להם חלק ונחלה בארץ א"כ אולי היו פטורין גם ממצות ישוב ארץ ישראל, וצ"ע בזה.

ד', ב'. **לא תסיפו על הדבר גו' ולא תגרעו ממנו וגו' עינכם הראות את אשר עשה ה' בבעל פעור וגו'.**

מהמשך³ הפסוקים נראה שכאילו יש איזו שייכות בין חטא בעל פעור ובין האיסור להוסיף ולגרוע ממצוות התורה, וכבר עמדו

כמה מהמפרשים על השייכות ביניהם. וכן מצינו קשר זה בספר יהושע, כששלחו השבטים את פנחס ואת נשיאי ישראל להזהיר את בני גד וראובן שלא לעשות לעצמם מזבח נוסף על זה שהיה בשילה אמרו להם "מה המעל הזה אשר מעלתם גו' בכנותכם לכם מזבח גו' המעט לנו את עון פעור אשר לא הטהרנו ממנו עד היום הזה וגו'", הרי שהשתמשו בחטא זה בכדי להוכיחם על עון עשיית מזבח נוסף, וצריך לבאר הקשר שביניהם.

ואולי י"ל שבני ישראל חשבו או דימו שעל ידי עבודת בעל פעור יורידו מעל עצמם את רגש הבושה הטבעי שנחוננו בו, והם הרגישו שבושה זו מעכבת מבעדם מלהתפתח בצורה נכונה שהרי לא הביישן למד, ולכן חשבו "להוסיף" על התורה ולפעור עצמם ברכים — שהיא תחבולה גדולה להתגבר על בושתם. ויתכן שהם באמת התכוונו לבזות את העבודה זרה על ידי מעשה נתעב זה, אבל מכיון שכך היא דרך עבודתה א"כ חייבים הם וכמבואר ברמב"ם הלכות ע"ז [פ"ג הל"ב], ויוצא שאף שהם חשבו שהם מוסיפים על התורה מ"מ נמצאו גורעים ממנה. ולכן כשציוותה התורה שלא יוסיפו על מצות התורה

1. מפי השמועה.

2. וכ"כ בשו"ת תשב"ץ ח"ג סי' קצ"ח, עיי"ש.

3. דברים אלו נאמרו על ידי רבינו לפני בני המתיבתא בשיחת מוסר, וכנראה נאמרו בשביל הלימוד היוצא מזה ולא בתור פשט בפסוקים. ועיין בכלי יקר כאן שכתב: וי"א שסיפור לא תוסיפו נמשך אל ענין פעור שכל חסיד שוטה סובר שמצוה קעביד לבזותו ועובר על לא תוסיפו וסוף שבאו לידי גרעון כי השתחוו לאלהיהן וכו', ועיי"ש.

הלימוד אינו מחויב ללמוד אלא מטעם השכחה, ודו"ק.

ובזה יובן גם לשון הגמרא בקידושין [דף כ"ט ע"ב]: והיכא דלא אגמריה אבוה מיחייב איהו למיגמר נפשיה דכתיב ולמדתם וכו'. והנה מצינו סגנון זה גם לענין מילה ופדה"ב, אבל בשלמא התם שפיר איצטריך לן מקרא מיוחד, שהיה עולה על דעתנו דהיא מצוה המוטלת על האב בלבד, דהא אחרי שקיים האב מצוה זו אין שום מצוה על הבן, משא"כ בת"ת דאפילו כשלמדו אביו תורה מחויב הוא בעצמו ללמוד כל ימיו, וא"כ למה לן מקרא מיוחד דאי לא אגמריה אבוה שיתחייב הוא למיגמר אנפשיה. ולפמש"כ יובן שפיר, דאלמלא מקרא דולמדתם אותם ושמרתם לעשותם הייתי אומר דעל האב מוטל ללמד את בנו ידיעת התורה והבן מצווה לחזור וללמוד אותן הידיעות שמסר לו האב, אבל אי לא אגמריה אבוה ואין לו מה לחזור מיפטר מת"ת, להכי איצטריך לן מקרא זה, ודו"ק.

נמצא מזה דס"ל להרמב"ם דישנם שני מצוות נפרדות בדין תלמוד תורה: הא', קניית ידיעת התורה, וזוהי מצות האדם ללמד את עצמו את כל דיני התורה עד שידע איך לקיים את כל המצוות. הלכות אלו מכוארות ברמב"ם בפ"א מת"ת עד סוף הלכה ז'. ומשם ואילך מתחיל הרמב"ם לפרש את הדין השני של תלמוד תורה, והיינו המצוה ללמוד כל ימיו, דהו"א דכיון דכבר למד את התורה ויודע האיך לקיים את המצוות א"כ מעתה יפטר מהלימוד, ולזה כתב בהל"ח דין חדש: כל איש מישראל

השתמשה בחטא בעל פעור כמשל ודוגמא להראות מה קורה כאשר מדמים בני אדם להוסיף על מצוות ה', ועיין בזה.

ד', ו'. כי הוא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים.

עיין מש"כ בביאור פסוק זה לעיל בפרשת וארא [ז' פכ"ב].

ד', ט'. ופן יסורו מלבבך כל ימי חיך.

הנה הרמב"ם בהלכות תלמוד תורה [פ"א הל"י] למד דין חדש מפסוק זה, וז"ל: עד אימתי חייב ללמוד תורה עד יום מותו שנא' ופן יסורו מלבבך כל ימי חיך וכל זמן שלא עוסק הרי הוא שוכח עכ"ל. ולכאורה יש לתמוה, אמאי איצטריך לן פסוק מיוחד לדין זה, והלא כל המצוות הוא חייב בהן כל ימי חייו, ומאי שנא תלמוד תורה מתפלין וציצית או שופר ולולב וכדומה. ומוכח מזה דבאמת דין תלמוד תורה יש לו שיעור, כלומר התורה הטילה חובה על כל א' מישראל ללמד את עצמו כל התורה כולה [ונאמר שיש שיעור מסוים כמה הוא כל התורה⁴], והיה עולה על דעתנו כי אחר שגמר אותו השעור מיפטר הוא שכבר יצא ידי חובתו, וע"ז השמיענו דאזהרת ופן יסורו מלבבך מחייבתו ללמוד עד יום מותו.

ונבין בזה גם את דברי הרמב"ם להלן שם [הלי"ב]: בד"א בתחלת תלמודו של אדם אבל כשיגדיל בחכמה כו' יקרא בעתים מזומנים בתורה שבכתב ודברי השמועה כדי שלא ישכח דבר מדברי דיני תורה ויפנה כל ימיו לגמרא בלבד וכו', ועיין כס"מ ולח"מ. ולמש"כ כוונתו פשוטה, דכשגמר שיעור

4. מנחות [דף צ"ט ע"ב]: כגון אני שלמדתי כל התורה כולה וכו'.